

THEMIS

SUMARI : LA CASA POMPEIANA : JOAN BORDÁS.—UN CONCERT A LA PLATJA : JOSEP MARTÍ I SABAT.—ITALIA EN GUERRA : HÉCTOR ORIOL.—LLÒGICA : J. VIVES I BORRELL.—NOCTURN A MAR : M. MORERA I GALICIA.—L'OPRESSIÓ : J. M. LÓPEZ PICÓ.—NIT DE REIS : TERESA I EULÀLIA ROSELL.—ART DECORATIU : ENRIC-CRISTÓFOL RICART.—PROCUREM DEFINIR : DAMIÀ TORRENTS.—SURGE ET AMBULA (Tercera carta a un amic) : RAFEL SALA.—LA «HISTORIA DEL ARTE» D'EN PIJOAN (Continuació).—RIGUARDANDO UNA TUA FOTOGRAFIA : ALBERTO VIVIANI.—El senyor Silvela a Vilanova.—Excursió.—Enquadradors... rapa-barbes.—Projectes.—Encara «La Gioconda».

THEMIS

15 cts.

VILANOVA I GELTRÚ
5 D'AGOST DE 1915

Núm. 3

BANC DE VILANOVA

CAMBRA DE SEURETAT amb caixetes
de lloguer per a guardar joies, valors, etc., etc.

PREUS:

Model n.º 1 : Sis mesos, 15 ptes.—Un any, 25 ptes.

Model n.º 2 : Sis mesos, 20 ptes.—Un any, 30 ptes.

Model n.º 3 : Sis mesos, 30 ptes.—Un any, 50 ptes.

Model n.º 4 : Sis mesos, 35 ptes.—Un any, 60 ptes.

Model n.º 5 : Sis mesos, 50 ptes.—Un any, 80 ptes.

THEMIS

Número solt, 15 cèntims. : : : Trimestre, 1 pesseta.

Llocs de venda : a VILANOVA, kiosk «Minerva», i
R. Cunillera, Sant Pere, 53.—A BARCELONA, kiosk
del Liceu, i kiosk del baixador del Passeig de Gracia.

Núm. 3

VILANOVA I GELTRÚ
2 D'AGOST DE 1915

15 cts.

THEMIS

ANY I. — NÚMERO 3. — SORTIRÀ EL 5 I EL 20 DE CADA MES. — REDACCIÓ : PLATJA, 46, 2.da
VILANOVA I GELTRÚ : 5 D'AGOST DE 1915

DEL MEU CARNET DE VIATGE

LA CASA POMPEIANA

I

En les costes del golf de Nàpols, els potentats romans, prínceps i emperadors, edificaven llurs morades sumptuoses. Descriu Staci un dels palaus, ornat de pintures i escultures dels grans mestres de Grècia; si hem de creure la narració, en ell s'admiraven obres de Apeles, Fidias i Policlet.

Vestigis d'aquestes construccions existeixen encara, mes tots els objectes d'art que s'anaren reunint modernament en petits museus, son avui en el Nacional de Nàpols, facilitant-ne així el coneixement als qui son curiosos de les belles coses del temps antic.

Dionís d'Halicarnàs conta que Hèrcules, després d'haver derrotat i aniquilat als brigants que infestaren Espanya i les Gal·lies, i d'haver civilitzat les nacions salvatges que habitaven aquets països, va obrir-se en els Alps un camí que mai ningú havia seguit, i, tornant a Italia, va deturar-s'hi prop d'un any. La flota que va acompanyar-lo fins a Espanya, retinguda per vents contraris, no pogué aconseguir-lo fins a les riberes del Sarno, al peu del mont Vesubi. I allí fou que havent consagrat als deus el botí que portava, va construir primer «Pompeia», en el lloc mateix on va acampar, i on havia celebrat ses victòries amb gran solemnitat—com el nom mateix de la ciutat indica—i després «Herculaneum» en el port on s'havien refugiat les naus. Sembla que això fou en l'any 1238 abans de J. C.

II

Una primera convulsió sísmica va deixar-se sentir des del 5 de Febrer de l'any 63 de la Era cristiana, que durà varies jornades i fou notada en quasi tots els pobles de la Campania. Les construccions de Pompeia sofriren molt en aquest terratrèmol; una part d'Herculano fou també destruïda.

Pocs anys més tard—el dia 24 d'Agost de l'any 79—Pompeia i Herculano eren sepultades per la famosa erupció del Vesubi de la que Plini en les seves lletres ens en ha deixat emocionant descripció.

III

Les notícies de la catàstrofe de Pompeia produïren a Roma gran sensació. S'enviaren auxilis promptament, i a l'any següent, el mateix emperador, Tito, visità la Campania.

Així com Herculano havia quedat quasi a trenta metres de profunditat, les construccions de Pompeia, al contrari, sobresortien de la capa de «lava», i es podia encara circular entre elles, car no eren desaparegudes les vies; fou el pes que gravitava sobre els terrats i sostres lo que contribuï a enfonsar moltes cases, essent abandonada l'idea d'una reconstrucció que de primer s'havia concebut.

Els supervivents reconegueren llurs morades penetrant-hi alguns en recerca d'objectes abandonats. El fet de no haver-se trobat en les modernes excavacions les estatuës dels temples i les que ocupaven els pedestals existents en el «Foro» i en els pòrtics, demostra que ja els emissaris de Roma havien desenterrat moltes obres d'art i ornaments

de valor; probablement molts materials foren usats per a la construcció de cases-refugi, i fins en edificis que en els voltants s'edificaren posteriorment.

De mica en mica s'aniria abandonant aquell lloc, i verdes prades i ufanoses vinyes sorgiren en les riberes del Sarno, que feren oblidar als homes el lloc on havia sigut Pompeia. I en tota l'Edat mitjana, vagues reminiscències en tenen els camperols d'aquelles encontrades. I les gents de sapiència no'n sabien tant encara com els camperols.

Quan el cèlebre arquitecte Fontana en l'any 1594 va construir una conducció d'aigües subterrània, atravessà d'una part a l'altra per sobre la ciutat, tocant alguns restos de construccions, sense ni tan sols imaginar que's tractés dels edificis de Pompeia. En 1748 Giacchino de Alcubiere que dirigia les excavacions d'Herculano, examinant l'estat de la conducció d'aigües traçada per Fontana, va observar quelques indicis que li cridaren l'atenció. Carles III va fer interrompre els treballs a Herculano (que ja s'estava excavant), i feu traslladar els obrers al lloc indicat per Alcubiere. Començaren a desenterrar-se estatuës, pintures, esquelets, joies, utensilis variats, inscripcions nombroses, i es posaren de manifest les cases i edificis públics de Pompeia.

Fins a 1763 no es tingué la certesa de que's tractava de la cèlebre ciutat; en una inscripció s'hi va poguer llegir: «Respublica Pompeianorum».

Continuaren les excavacions amb entusiasme. En 1860, Fiorelli s'encarregà de la direcció d'una manera metòdica i científica. Procedí a la consolidació dels edificis que menaçaven ruïna. Fins aleshores era molt freqüent que es comencés per a deixar lliures les vies; l'empenta de les terres acumulades en l'interior de les cases, tombava les parets. Fiorelli, amb gran habilitat i bon criteri, procedí diferentment; va establir la continuïtat entre les parts excavades, logrant que fos possible la circulació, i fent visitables les ruïnes.

Fiorelli fou qui emmotllà les figures que's conserven en el petit museu que s'ha format en una antiga cripta prop de la «Porta della Marina». Les actituds violentes de l'agonia, les mans crispades, els visatges alterats per

sofriments horribles, s'han conservat al consumir-se els cossos, i a l'endurir-se i petrificar-se les «lavas», que s'han usat com a motllos. Dintre d'aquets motllos—que han servit per a obtenir les figures de pompeians que, amb esglai, contemplem en les vitrines—els òssos s'hi han trobat tan sols.

IV

Molta llum han donat les excavacions de Pompeia a l'estudi de la casa romana. Els plans d'habitacions que's veuen en la «Forma Urbis Roma»—plànol de la ciutat, gravat en marbre, descobert en el Palatí—tenen gran analogia amb els de la casa pompeiana.

Les primeres assemblees de cristians es celebraren en les cases romanes, per ésser aquestes refugi, l'únic que ofería seguretat als perseguits.

En la primera epístola de Sant Pau, dirigida als Corintis, es fa menció d'aquestes esglésies establertes en l'interior de les cases.

Els moderns arqueòlegs son de opinió de que la casa romana és l'únic model en que s'han inspirat les esglésies cristianes.

Les cases importants tenen a Pompeia l'apariència de veritables palaus. Les portes eren altes i els sostres elevats. La fisonomia llatina sempre es mantingué en la casa pompeiana, no obstant la gran influència grega en tota l'Itàlia meridional.

El nucli, la part principal era l'«atrium», provinent de les primitives cabanes, en les que era l'única habitació. Mes endavant, a l'entorn de l'«atrium» s'hi anaren construint habitacions diverses; en la part oposada a la porta d'entrada, hi havia el «Tablinum», que servia de sala de recepció, i era ricament decorat de mosaics i pintures.

Les antigues cases no tenen, passat el «Tablinum», més que un pòrtic i el jardí. A l'augmentar-se el luxe i les comoditats, devingué el lloc insuficient, i algunes dependències (cambres de servei, cuines, etc.) es traslladaren al jardí. També el menjador—«cenaculum»—primerament en el pis superior, fou situat en la planta baixa, i prengué el nom de «triclinium». Quan la casa tenia «peristil» (pati porticat), la vida domèstica es desenrotllava al voltant d'ell; la part de l'«atrium» quedava reservada per a les sales de recepció, etc.

El bany de les cases particulars, no solia estar gaire separat de la cuina, per a facilitar la calefacció.

Els pisos superiors son destruïts quasi tots. Quan el primer pis era llogat, tenia una escala que baixava al carrer directament. Les aigües pluvials eren conduïdes a cisternes per canonades de plom.

Al fer-se les excavacions, gran nombre d'objectes han sigut trobats en les cases pompeianes. Ceràmiques, utensilis de cuina en coure i bronzo, aliments—que en una sala especial es conserven en el Museu de Nàpols—balances per l'estil de les que avui anomenem «romanes», brasers de variadíssimes formes (amb delicats ornaments), làmpares, riquíssims vasos de plata, i bells trípodes de bronzo amb fons i artístics treballs d'escultura, varies monedes, joies d'or, espills de plata i bronzo, etc., etc.

Molts objectes de valor han sigut trobats sota grans envoltoris que s'havien intentat salvar en els darrers moments. Anells, braçalets, arrecades, han anat sortint barrejats amb els ossos de les víctimes sepultades de tantes segles.

Els mobles de fusta, portes i finestres, foren consumits. Mes, per les notables pintures murals—que, per no allargar massa aquest escrit, no estudio aquí—se'n té avui exacte coneixement.

Els noms que actualment s'han donat a les cases pompeianes, son variats. Sovint es refereixen als dels seus propietaris, quan s'han trobat en inscripcions: «Casa de Pausa», el plan de la qual sol pendre's com a tipu; «Casa dels Vettii», excavada fa pocs anys, i en la que s'han trobat bellíssimes pintures. En simples conjetures es cacen els noms d'altres: «Casa del poeta tràgic»—del assumpte d'unes pintures, en que un actor llegeix unes poesies—; es en aquesta casa on hi ha, en el vestíbol, el celebrat mosaic que representa un goç lligat amb una cadena, i que té aquesta inscripció: «Cave canem» (gardeu-vos del cà). Algunes vegades s'han tingut en compte particularitats de l'arquitectura, qualque estatua que s'hi ha descobert, etc.: «Casa dels Capitells amb figures», «Casa de la paret negra», «Casa de la Gran Fontana», «Casa del Faune».

V

Cæcilius Jucundus, Cornelius Rufus, Marcus Lucretius, opulents senyors de les sumptuoses morades de Pompeia, ¡dormiu tranquils! que en vostres cases hi ha gran vigilància... Que per fortuna Italia sab guardar com cal les riqueses del temps antic. I no s'emportarà el turista el més petit objecte, ni malmeterà les pintures, ni gravarà són nom en els murs, com en altres llocs sol fer-se, en països d'indiferència i d'incultura.

JOAN BORDÁS,

Arquitecte.

Ultra la santa continuïtat de nostra vida externa, d'ací d'allà, se sent com Boniquesa floreix en cada noia. Oh rossa tu, qui lentament ambules cara-gemada com un bes impúber; i tu ja no tant rossa, i tu morena, gentil morena de la gorja clara dejús les randes singulars... però fini una lloança bentost, i un gran silenci posi en mos ulls la intensitat suprema d'una constant admiració, i el cos nictembre de qui sé poruga, passi devora ma quietut fictícia sens heure esment de la «viril poixança».

UN CONCERT A LA PLATJA

Tenint per fons de paisatge la clara llum de nostre mar, una clara i espiritual vetllada tingué lloc fa pocs dies, en la casa (consagrada ja per una alta germinació literària) que'l poeta il·lustre i artista en la plena significació de la paraula, que's diu Morera i Galícia, té en aqueixa vila.

El *Quartet Renaixement* ens regalà amb una festa d'art íntim, ennoblidor, i ens allisonà amb un exemple vivent de lo que pot l'esforç intensificat per la perseverància i que halena una viva i pura emoció.

Auditori, escena, artistes, tot era aposta per a fer sentir i compendrer els divins misteris del món musical, de les emocions i idees que'l formen, doncs emocions i idees s'inclouen en els sons que, vivificats per l'Harmonia, agiten i exalten la nostra ànima. Allí, en la penombra d'una suau intimitat i contemplant la dolça llum pàlida del jorn morient, ajeguda damunt la blàncie de la plana líquida, se'ns feia més atractiva encara la

visió del món de les formes sonores que anavem entreveient, compreníem millor el sentit de la frase de Carlyle, segons la que, venia a ser la música una inarticulada, insondable paraula.

Un *quatuor* de Borodine, un de Schubert i un de Turina formaven el programa de la festa. Els tres foren dits pel *Quartet Renai-xement* amb veritable mestria, amb sincera i intensa emoció, amb noble consciència artística. La mateixa intensitat de relleu sapi-gueren donar a les idees musicals de Borodine, impregnades de música popular eslava i vestides d'un ropatge de somniador orientalisme, que a les pures melodies de Schubert, profundes com la nit estelada i serenes com la mar en calma, o a la brillant imaginació de l'obra de Turina, enquadrada, però dins les exigències d'una sòlida tècnica.

Mes no fou tan sols una festa d'art, la que ens proporcionà el *Quartet Renai-xement*, fou aixismateix lliçó d'energia, valor d'ensenyança, el que d'una manera vivent ens mostraren. Aquí a Catalunya, on tot ço que representa coordinació col·lectiva, continuació metòdica de petits esforços, postergació (anc que sols sigui aparent) de lo individual, està destinat a un fracàs casi segur, ha sorgit l'entitat *Quartet Renai-xement* que representa la possessió en alt grau d'una sistematització col·lectiva d'energies, d'una perseverància en el treball obscur i fecond, d'una sol·licitut exemplar en la glorificació de l'obra conjunta. I aixís és com ha sigut possible que allò que fa encara ben poc temps eren no més que quatre nois plens d'entusiasme i d'esperances conreuant amb vera consciència artística són respectiu treball, sigui avui el *Quartet Renai-xement*, seriosa institució musical de la nostra terra i penyor de lo que serà el dia de demà, si segueix, com és d'esperar, pels camins empresos. Doncs prou sentiment d'art i abundosa sava de joventut en sí porta, per a que pugui assolir més altes cimes de gloria que les fins avui ja assolides.

JOSEP MARTÍ I SABAT.

Tornem-se com nens i plorem amb llàgrimes d'amor i admiració. Sols essent sincers com la forma, serem en la forma, que és alegria i esperit pur.

ITALIA EN GUERRA

Per efecte de les simplificacions que necessita fer-se la gent per a formar judici sobre'l curs dels esdeveniments, hi ha en nostra terra una certa corrent d'antipatia envers Italia. El senyor Esteve, que parla d'Anglaterra i de Rússia com si fossin matrones quelcom grassetes que, tot revestint-se la cuiraca d'escates d'acer a primera hora del matí, li haguessin fet llurs confidències pel cel-obert, el senyor Esteve no pot concebre grans generalitats sense personalitzar, i entén que Alemanya i Italia havien fet una societat, i que la darrera, aquesta malhaurada Italia, veient a ses companyes barallades amb una munió de poderosos enemics, se gira també contra d'elles i contribueix a en-sorrar-les.

La complexitat d'un moment històric, en que's resolen problemes preparats per segles de vida nacional, en que intervenen com actors milions i milions de ciutadans, se judica així, per aquest sistema casolà de comptar amb els dits, de midar les distàncies per passes i de referir les dates al calendari.

—Per Sant Joan farà tres anys!...

Aplicant aital criteri a la política internacional, se determinen aquestos curiosos judicis, que a voltes fan somriure i a voltes indignen.

Per a més confirmar en dits judicis al prudent, desconfiat i sabent senyor (el senyor Esteve, orador de taula de dòmino i oracle de rebotiga), per a que estiga més segur de ser cert lo que'l cor li diu, se troba amb que certs periòdics, melosos, reticents i plens d'insidies, retallen, com a marmanyeres envejoses, a una nació que en el curs d'un segle ha passat d'esclava esquarterada i pobre a primera potencia, capaç de posar a les balances de la Justícia, una espasa ben esmolada, *ultima ratio regum!*...

Per justícia només, mai les encontrades del Tirol que son poblades per italians, mai les costes de l'Hiria i la Dalmàcia, que'ls venecians redimiren de la barbarie, haurien tornat a formar casal amb els demés germans de llengua i de raça: calfa que reguessin el dret de dir-se italianes amb la roenta sang dels guerrers, tot ajudant a deslliurar del jou a altres infeliços menaçats de la mateixa

dissort que elles han sofert tan durament, i quan, cansada de regatetjos, la espasa ha caigut sobre la balança de l'història, el chor universal de marmanyeres s'ha velat púdica-ment la faç i ha llançat un anatema ridícol.

Som en temps de guerra i'ls Parlaments, els Palaus de Justícia s'han tornat estables, com a Bruseles, les esglésies s'enrunen i'ls solcs paral·lels i perfumats que l'arada feia, son ara tortuosos infectes budells de trin-xera, treballs d'aproximació soterrania, fe-brosament gratats a terra sota l'esclat de les bales.

Dels enemics d'Itàlia no'n parlem ara, no parlem de llurs mètodes de guerra, de llur concepte de la moralitat i del deure, de les menaces de llur ambició: recordem tan sols que'ls pactes que uns quants diplomàtics lli-garen amb la gent que sols respecta els pac-tes quan els son favorables, el poble en massa els ha romput, el poble italià que no fou con-sultat quan els pactes se feren i que ha de donar la sang de sos fills per a que de l'his-tòria vella ne neixin els temps nous i una mica més de justícia devalli sobre la terra.

Itàlia fa ara la guerra entre dos mil i tres mil metres d'altura, monòtona lluita contra l'aspra del relleu i contra l'inclemència del temps, més que contra'ls canons i'ls sabres. En plé Juny i al mig del dia, hi nevava en aquelles muntanyes i la mort pel fret me-

naçaba als que les bales respectaren. Totes les condicions els son desfavorables i mal-grat això, aquells nostres amics que'ns en-vien els seus records des de la línia de foc, van avençant, disposats a acabar de matar l'Itàlia pintoresca, la dels nuviatjes romàn-tics, la dels clars de lluna en gòndola i dels adulteris sentimentals, per a crear una Itàlia sencera, lliure d'humiliants tuteles; els vots dels nostres cors, que desitgen una pau fona-mentada en la justícia, segueixen als cumpli-dors del testament de Garibaldi i els envien des d'aquest recó de Vilanova llur vot entu-siasta.

Les cendres d'En Balaguer, que havia cantat en himnes apassionats les guerres de l'independència italiana i les glories de la casa de Saboya, han de sentir un borbolleig de revifalla al ressó de la història que re-comença, i tornant a formar aquells llavis primis i descolorits de vell poeta, deuen vol-ger cridar:

Visca Itàlia!

HECTOR ORIOL.

De ton moment de fortalesa n'hauràs sempre bé. De tos jorns de feblesa n'hauràs dolor i mort. Si'm preguntes on rau la fortalesa, te respondré que està en tu, i lluny de tu en la consciència dels altres que en tu son, si son en la poesia que es-devé única a través de cada hom.

LLÒGICA

Temible fou, senyora, la mirada
que amb bell posat d'indòmita fermesa
donàreu a la meva gentilesa
que amb tant d'agraïment fou celebrada.

Si a mon amor jo dono una abraçada,
—virtut que a la passió sols és permesa—
serà recompensada ma ardidesa
amb un dolcíssim bes d'enamorada.

I vos, que no sentiu tan bell delit,
amb una rialleta de despit
pensavau ofegar nostres delícies?

Jamai. Que'n el bon temps de joventut
la vida esclata arreu en plenitut
i el cor dóna joiós ardents carícies.

J. VIVES I BORRELL.

NOCTURN A MAR

Quieta és la nit. Un ventijol refresca
l'halé tebiona de l'oreig d'istiu,
i cels amunt, en la claror dantesca,
rimes de llum Qui mena el món hi escriu.

Hi ha estels per tot. Són parpelleig tremola,
com si en l'ésser llunyà hi vibressin cants;
i a sota, el mar, acompassat breçola
amb el respir d'endormiscats gegants.

La flonja immensitat, tota claricies,
s'emmiralla en la mar, que és tota espill,
i suren els estels entre carícies
d'escumes i ones d'argentívol brill.

¡Oh dolça nit! Avui al mar hi ha cels.
Anem-hi, Psiquis, a collir estels.

M. MORERA I GALICIA.

Vilanova, Juliol de 1915.

L'OPRESSIÓ

A l'hora tremolosa de partir,
la torbadora veu que sento alhora
dins mi i al meu voltant, de part de fòra,
m'ha dit: —Avui mira la mar per mi.

I en la mitja paraula vacil·lant,
que és mon conort i ensems és ma tortura,
sentia la comanda que perdura
de moltes veus en el mateix instant.

—Mira la mar per mi,—cercant repòs,
prega l'opresa veu dins la tenebra.

—Mira la mar per mi, que la palpebra
tinc castigada a vigilar el cos.

—Mira la mar per mi; i quan veig la mar
tant encongida sento la mirada
que ni per mi jo en puc copçar l'amplada,
¡i per als altres cal mirar encar!

Davant la mar, mirant la mar, perquè
s'avesi mon esguard a sa grandesa,
no més ulls clucs jo miraré amb certesa
per mi i pels altres; i us diré ma fè.

J. M. LÓPEZ-PICÓ.

NIT DE REIS (*)

BALADA

En somni... la nit de la Epifania
Phosteja un pobre tuguri,
poruga, descalça i sens companyia.

Com un mal auguri
damunt la teulada la xuta escaïna.
A fòra, sinistre, udola un mal vent.
Blancor de nevada per terra s'estén.

I pel cel camina
com au argentina,
lluerna tremosa, l'Estel d'Orient.

El vent, de les dotze, ne porta el ressó;
els Reis apareixen allà, a l'horitzó.

Sedenta d'amor
presenta'l seu cor.

El Rei Blanc arriba, dels tres el primé,
—la barba que porta, blancors de neu té—
d'ell reben els homes amors ideals,
per els que somnfen amb místic dalé
els cors virginals.

Distret el Rei passa
alterós, seré;
distret el Rei passa;
no li porta ré.

Amb urc el Reig Roig arriba després,
—ses barba i cabells semblen foc encés—
és ell qui arbora els flams passionals,
deliris febrsos que no apaga res...

Amors eternals!

Distret el Rei passa
alterós, seré;
distret el Rei passa;
no li porta ré.

Baltasar, el Negre, dels reis és el terç,
—la nit és sa mare, té un mirar pervers—
a la creu dels gelos ell clava els aimants,
en els cors hi sembra amors sens succés,
enruna els encants.

Distret ell no passa,
s'atura seré;
distret ell no passa;
li deixa'l cor plé.

TERESA I EULALIA ROSELL.

(*) Poesia escrita en esperanto, premiada en els Jocs Florals del IV Congrés de la K. E. F. i publicada en el número de Juliol de *Kataluna Esperantisto*, que han traduït al català expressament per a THEMIS les seves autores, accedint a nostres precs insistents.

La Paquita C. alterna amb llur amiga rossa una bruseta blanca amb cercles de carmí. Té el perfil de la Meller i les mans de Lyda Borelli, però amb menys pulgar i potencia d'expressió. Ella és la negació divina de tota exuberancia física. Ella és l'afirmació xalesta d'aquella fèrtil adolescència, qui totjust comenta d'un petó les excel·lències nuvials, qui sens amor, pressent l'amor a tu, jovenet festós que ramplejant ovires la dolça Boticelli—per altre nom, Paquita C.— La dolça Boticelli fugitiva, que ovires entre porpres de càndides imatges, passa per ton costat com si talment no s'interessés per cadascú: i aquell serrellet que tant li plau, i aquella barbeta bon xic anglesa, i aquell girar-se seriosa per a salutar a tothom i a ningú, signen l'atzur d'una alba gentilisa, que és gloria d'amor pur, altre-ment que'l desig d'ésser en ella per un bes de sos ulls en nostres llavis.

ART DECORATIU

Volia deixar de parlar de l'*art ultra modern*, però una força de missioner m'ha fet veure que, per a combatre una malaltia tant arrelada, és necessari dir-ne quelcom més, sisquera sigui per a tranquil·litat meua, ja que tenint en compte la indiferencia general, esdevé una mica dubtosa la eficacia de les meves sinceríssimes paraules.

No és estrany que'ls barbarismes comesos en la edificació de cases de poble i de masies hagin tingut llur ressó en totes les branques i rebrots de l'arbre de les arts decoratives, en altres temps esplèndid i ufanós, avui dia mort de sed per la manca de seny i coneixements de molts que's creuen ser-ne culti-vadors.

L'home poc escrupulós en coses d'art que, sense estudi ni bon sentit, deixa anar les mans sense la gufa de l'intel·ligencia, no s'ha pogut escapar de la perniciosa corrent que se'n podria dir moderníssima, i perxó veiem corromputs per aitals exageracions, moltes coses que abans ens tranquil·litaven i que responfen totes elles a l'esperit d'una època o d'una regió.

Tot lo que s'ha pensat que podia ésser *original* s'ha volgut fer-li despullant-ho de tota tradició, finalitat i comoditat.

En les cases ens planyíem de tot això que

la gent d'ara vol destruir i que desgraciada-ment ja han lograt fer-ho bastant; ens cal també plànyers de tot lo que de mica en mica deixa de ser lo que era abans, quan es respectaven tots els objectes i ningú podia atrevir-se a fugir del camí que les seves ne-cessitats, les costums i l'ambient de la regió i del poble exigien. Ha fet molt de mal aquest moviment sobtat no solament a l'arquitectu- ra, com deia, sinó a l'home en general, a l'artista, al decorador i a molts que influïts per aquestes exagerades i espantoses extra- vagancies, han deixat de pensar com abans, i lo que crean—fill d'aquest mal entés capdell embolicat—mai passarà a ésser definitiu, mai ningú hi trovarà aquell goig i aquella mena de tranquil·litat que'ns ofereixen les coses pensades, lo que per temperament es fa, sentint totes les emocions que admet la contem- plació llur.

No hi ha casa, per modesta que sigui, que a fòra o a dintre no's trobin mostres d'aquest mal gust que'ns avergonyeix. Abans la mo- destia i boi la pobresa teníen quelcom d'inte- ressant, ara nó, ja que per el preu d'una cosa abans modestíssima i senzilla, ara la trovem de molta apariencia, o com molts diuen, ori- ginal. Qualsevol que degui el pà, té a casa seva, damunt la calaixera de caoba dels seus avis, un «bibelot», una figureta de dòna amb els vestits volejants, aguantant, boi fent equilibris, un mirallet con un vidre de rellot- ge de butxaca.

Per a seguir aquesta corrent, s'han estra- fet caràcters, caragolant-los-hi els extrems, fins a fer il·legibles les paraules. També el moble ha sofert aquest canvi tant sobtat i terrible i ara boi no tenen cap utilitat com a moble, ni comoditat tampoc. Aixís les cadires d'aquella forma senzillíssima que semblaven quelcom vivent, aquelles cadires de suau majestat, avui ningú les vol, son massa sen- zilles; i vinguen caragoladisses i espatllers incòmodes, i nosaltres per a satisfer la llumi- nosa inspiració del constructor, boi ens ferim les ales de l'esquena.

Potser respòn a lo poc pensat i a lo mesquí del «modernisme» que'ns corseca, la fàcil execució i les exageracions que s'hi han fet, ja que tothom veu en aquest estil, camí per a desfogar la seva fantàstica, boi diabòlica inspiració, puig qualsevol fuster, manyà o el

més insignificant pintor de parets (per mal nom decorador) es creuen aptes a imitar, exagerant i empitjorant contínuament els motius per ells tant compresos. Sembla que'ls industrials juguin a veurer qui podrà inventar en menys temps, més extravagancies, que com més ridícoles siguin, més admiradors trobaràn.

¡Quina vergonya s'ha de sentir a l'imaginar-nos ço que de nosaltres, els d'aquest segle, diràn els que vinguin, que pensin més, i els nostres pecats esmenin!

D'aquest impetuós remolí, sols després de no pocs esforços, han pogut deslliurar-se'n alguns orfèvres, ja que des de fa poc temps veiem el seu art encaminat baix un altre orientació, havent-se després boi per complert d'aquells «pendantifs» dibuixats per qualsevol esclau de l'Eugéne Grasset o d'en Lambert Escaler, per a seguir el primitiu art del joiell, aquell art egipci en que la fauna fou tant ben representada. Però no és en lo egipci on deu recórrer's per a fer hermoses joies, lo qual no falta qui així ho comprén, donant-nos mostres de sa clara intel·ligencia de l'esperit que deu animar les arts de Catalunya.

ENRIC-CRISTÓFOL RICART.

30 de Juliol de 1915.

Y tu, Paquita M., que llegires amb fruit una obra mestra de Víctor Català, i En Casas i Amigó t'era agradable (i un jorn fores subtil en ma conversa), si et plau la bona musica, més plau al glosador que a tu s'adreça, que una esma de talent et divinisi, com aixís és, Paquita.

PROCUREM DEFINIR

Sou més erudits que en Diderot; mes jo vos pregunto: què sabeu? res: sou encara més ignorants que jo. Per què penseu ara que jo tampoc sé res absolutament? Jo sé que quelcom sé. Jo ignoro, mes jo no m'ignoro pas.

Ésser profund, és posseir aquella aptitut per a capgirar idees, respectant només el concepte de lo profund.

Lo que no has fet, no s'ha perdut totalment si en ta peresa t'has ocupat en pensar bé; pensar bé, és creure en Deu; creure en Deu, no és creure en ton Deu: és creure en Deu.

La dòna coneix la dòna: l'hom la sent en l'ànima.

La realitat, és aquell estat de consciencia en que millor percibim les apariencies de les coses.

Lo sublim, és aquella aspiració vers un buid absolut que neguem obstinadament.

Que cadascú defineixi les coses sens temença, i obri sens racança, i distingeixi la lluita per la vida, de la veritable lluita per la veritable vida.

La poesia de la dòna és aquell moviment fervorós de ses curves, per a engendrar la línia recta espiritual com símbol cert del goig contingut en lo més senzill.

L'humilitat, és aquella hipocresia refinada de qui creu que negant-se a sí mateix, s'afirma en l'ésser més que tothom.

Qui no dubta no avança; qui sempre dubta tampoc.

La idea és la impuresa de la idea.

La puresa de les coses, és aquella voluntat de no divagar en llur plenitut.

També pot ésser que nosaltres no visquem lo que cal viurer per a viurer. Puc dir que som en una semivida que és una aspiració vers la vida plena que ni pressentim.

Si l'intel·lecte dubta de llur presència, el no-res se'ns brinda i afalaga l'hom, i l'hom no sab si és. No som, perque no podem judicar de nosaltres sens nosaltres.

La pobresa d'esperit, és aquella incapacitat per a cercar el moment poètic i apurar-lo i fixar-lo.

DAMIA TORRENTS.

SURGE ET AMBULA

TERCERA CARTA A UN AMIC

Estimat amic : Suposes molt bé al pensar que les meves cartes anteriors han donat molt a parlar en la nostra pacífica vila: a conseqüència d'elles ens han vingut a contar una infinitat d'anècdotes de sabor molt variat, però s'ha de fer constar que en tots els nostres interlocutors el sentiment que'ls inspira la nostra modesta empresa és de la més gran estupefacció.

Comprén tothom que's mormoli, que's retalli, que's bescanti el pròxim... molts d'ells diuen amb satisfacció al separar-se d'una persona: «té, ja li he clavatl», satisfets d'haver sapigut embolicar en una conversa banal una insidia ben verinosa, sens deixar a l'altre, temps de contestar-la. Ja veus, doncs, que l'aspecte transitiu de la nostra campanya pot ser aquí perfectament entés. Lo que és difícil d'entendre és el nostre mòbil personal, però això cap explicació ho aclariria per a els que no accepten l'altruisme, l'espiritualisme de la vida, per als que no comprenen l'intervenció, més que quan pot molestar al pròxim, i la defugen, en canvi, quan d'una fatiga propia del compliment penós d'un deure en pot resultar un augment del bé general, l'adreçament d'un erro o la evitació d'un mal.

Me preguntes després a quí's pot fer responsable de les moltes infeccions que sofreix el santíssim casal de la cultura vilanovina. Naturalment; a la nomenada Junta directiva que és un cos de senyors vilanovins, els primers dels quals foren triats pel mateix fundador; malhauradament ne queden pocs d'aquella fornada, i els que queden senten molt el pes dels anys que han passat, fins a l'extrem d'anar afliixant sa vigilància i abandonant el maneig de la casa als més atrevits i cridaners.

Dintre de dita Junta s'inicià fa temps un partit que amb els anys s'ha anat convertint en majoria, gracies unes vegades al poc civisme de les persones que haurien degut ocupar càrrec dins d'aquella entitat i que'n fugiren per a fugir de feina i de mals de cap, i altres vegades gracies a petites maniobres ridícoles, propies de casinets de barriada.

Aixís s'explica que les persones que exer-

ceixen carrera a la vila i que naturalment son els més interessats en afers intel·lectuals, siguin sistemàticament excloses en les renovacions parcials de dita Junta. Igual sort han tingut els fills i hereus de la gent que ha anat faltant de la primera Junta, encara que hagin fet el major honor al cognom patern, i això's deu a que la fracció actualment imperant dins d'aquella Casa té una triple divisa, incongruent en apariencia, però que els coneixedors de les interioritats del Museu podrien explicar.

Un dels efectes d'aquesta divisa és que'ls que la professen sense formular-la, acullen amb les més exagerades expressions de mofa tota al·lusió a l'aspecte transcendental del Museu-Balaguer, a la missió educadora de la Biblioteca, a la possibilitat d'assolir un ideal d'enlairament.

Altres dels *leid-motifs*, és l'aversion a totes les dinasties, i acaben d'arrodonir aquest tercet ideològic els escarafalls de por amb que s'anuncia l'esgarrifosa possibilitat de que la reacció s'apodori de la Casa.

La reacció... comprens? L'or dels jesuites, la mà negra del clericalisme, aquestes rondalles que fan somriure a tothom menys als beatífics lectors de *El Motín* i de *Las Dominicales del Libre pensamiento* precursors al nostre país de les esgarrifors a flor de pell que proporciona la lectura convençuda de *Rafles* o de *El buit de la sierra*.

Afegeix an aquest deliciós credo que jo no vull comentar, l'afany immoderat d'algun senyor insignificant d'aprofitar el càrrec de la Junta per a exhibir-se immoderadament.

Descrit de lluny, el Museu-Balaguer, fa la competència al Louvre i al Louxembourg; la modesta institució destinada a educar una vileta, tot lo més una comarca, resulta tenir un presupost inagotable per a pagar transports de monuments sencers, acabats de sortir de càl guixaire i que ni tan sols una generació ha tingut temps de judicar.

Però això encara és lo de menys. Lo gros és que aquets senyors hereus als que en Balaguer amonestava amb aquelles severíssimes paraules que jo he posat com a lema de la meva primera carta i entre els quals n'hi han encara a qui directament anaven endreçades dites paraules, aquets senyors s'han cregut fracassats en sa gestió, i en lloc de

abandonar el cabal que no's veien capaços d'administrar, han tingut la pensada d'entregar-lo a l'Estat, i encara que'ns hagin daurat la pildora amb tota mena de pretextos i amb cerimonies aparatoses, nosaltres sabem prou bé lo que aquest deseximent significa per a Vilanova i no cal dir que com a vilanovins ens en donem forta vergonya.

Ja comprens, doncs, que la moixiganga és sempre moixiganga per a nosaltres, encara que s'hi facin intervenir com actors, no ja alcaldes i presidents, sinó fins els mateixos subsecretaris d'Instrucció Pública; sobre tot tenim fortes sospites que alguns dels que han anat a fer acatament al personatge, tenen encara a la boca el mal gust d'haver tingut de renunciar a recompenses que esperaven amb motiu d'haver fet a l'Estat el magnífic regal d'una Biblioteca completa i ben ordenada.

Prou per avui, i reb una forta abraçada de ton bon amic,

RAFAEL SALA.

P. S.—Un dels individus de la Junta del Museu va donar-se per al·ludit al llegir les cartes a tu endreçades i aprovà la meua actitud des de les columnes d'un col·lega local.

Com que encara no he dit tot lo que del Museu penso dir-ne, esperaré, per a quan acabi, fer-hi unes poques observacions, aixís com als altres que's puguin motivar.

....i aleshores va trencar pel carrer dels Caputxins; a l'ésser a la plaça dels Cotxes, va fer com aquella que va cap al carrer del Correu, i un xiquet més avall de càl Brillas, entre tímid i poc seny, el bordejà de càl Llampàies li digué Tulita; e s'obscurí el cel, e s'abrandaren les ànimes en un gran foc de supernal penediment, e rodolaren per terra homens e fembres e àduc infants de mamella, car s'era esdevingut que per impúbera cogitació d'amor, una joveneta—qui venia dolços e altres frianderies—fes dó sumís de la rojor de ses temples e del bleixar de la seua sina al donzell enardit quin nom Llampàies.

La responsabilitat dels treballs inclosos en el present número, atany només a sos autors.

No's tornen els originals.

LA "HISTORIA DEL ARTE" D'EN PIJOAN

Donem les notes del contingut dels capítols, segons varem dir:

Capítol I. Referent a l'art de les catacombres. Es parla de les pintures eròtiques amb que's decoraren els primitius temples cristians, quan els artistes batejats de poc, educats en els tallers d'on sortien les imatges dels deus antics, no sabien representar la figura de Nostre Senyor; dels símbols pagans de la unió de l'ànima amb Deu; del Bon Pastor amb l'ovella al coll—figura de jove sense barba ni bigoti, doncs és cosa sapiguda que aixís es va representar Jesucrist durant els quatre primers segles de la nostra era. (Fa notar en Pijoan que «l'art cristià va dignificar aquesta figura amb una expressió de serenitat inefable».)—Parla de les representacions de la Mare de Deu, de la Passió, dels Sagraments, etc., en els primers temps de Cristianisme. Va il·lustrat amb moltes fotografies de les pintures cristianes, dels símbols i de les catacombres.

Capítol II. Respecte a les primeres basíliques exposa la opinió de que generalment es varen construir de nova planta, doncs les poques que s'aprofitaren, prompte van quedar desconegudes per les moltes reformes que'ls Pontífexs ordenaren fer-hi. S'hi reproduïxen les plantes superposades de les dues basíliques de Sant Pau extramurs per indicar la relativa situació i s'hi donen concises descripcions de la basílica que's construí damunt la tomba de Sant Pere, de la de Santa Maria la major, de la sobterrània de Santa Agnès, de la de Sant Climent i de la de Santa Maria a Cosmedin.

Estudia el «nartex», la decoració de les parets interiors i fa una detinguda descripció del Baptisteri. Surten els interessantíssims mosaics de Santa Maria la major, les portes esculturades i els bellíssims iveris de marcat record de l'art pagà. A fi de capítol: el canàlobre de Sant Pau extramurs i la creu esmaltada del Tresor del «Sancta sanctorum».

Capítol III. Es demostra la gran influència oriental de l'art primitiu del Cristianisme. Conté una bella descripció de l'arquitectura, els relleus, la pintura i les teles coptes.

(Seguirà.)

RIGUARDANDO UNA TUA FOTOGRAFIA

Oggi proprio di martedì
ó pensato
di riguardare una tua fotografia
per avere un'idea precisa
di quanto io ti ó amato.
Ó guardato; ó guardato;
ó contato
anche, sui diti
ma non ó sommato.
C'era una piccola macchia d'inchiostro
su un lato
che mi a distratto;
e così mi a fatto dimenticare
quanto ti avevo amato
e quanto ti dovevo amare.

ALBERTO VIVIANI.

Firenze, luglio 1915.

EL SENYOR SILVELA A VILANOVA.—El dia 25 de Juliol, el Sub-secretari d'Instrucció Pública D. Jordi Silvela, visità la Biblioteca-Museu Balaguer i l'Escola Industrial; fou obsequiat amb un àpat per la societat «Fomento del Trabajo», i a la tarde se'n tornà a Barcelona.

EXCURSIÓ.—Un bon nombre de socs de la secció excursionista de l'Ateneu Vilanoví visità, el passat diumenge, el monestir de Santas Creus.

Se prepara altra excursió a Castelldefels a l'objecte de visitar l'antic Castell, completament i curiosament restaurat, i de conèixer altres curiositats arqueològiques, no per senzilles, despreciables, que en dit poble se troben.

ENQUADERNADORS..... RAPA-BARBES.—Un llegendor de THEMIS ens escriu dient-nos que en l'exemplar de l'obra de l'arquitecte Font i Gumà, *Rajoles catalanes i valencianes* que's conserva a la biblioteca de l'Ateneu de Vilanova, també han sigut guillotinades les barbes com en el de la Biblioteca Balaguer.

Devem fer constar amb tot, que'l Robespierre del barbat paper de fil del llibre de l'Ateneu no pertany a la casa Torras i C.^a,

que comandita el polígraf vilanoví J. Fabré i Oliver, autor de *Prosa menuda* i traductor de *El braçalet*.

PROJECTES.—Podem anunciar com a festa molt probable, per a un dels dies de la setmana vinenta, una audició musical a càrrec del *Quartet Renaissance*, primer acte cultural de la serie de concerts, exposicions i conferencies que THEMIS es proposa organitzar.

ENCARA «LA GIOCONDA».—En Peruggia, que va robar «La Gioconda» al Museu de Louvre, sembla que ara, aprofitant l'ocasió de que Italia estigui en guerra amb l'Austria, també vulgui *fer-se un nom*.

Ara fa poc, ha fet unes declaracions a George Prade, corresponsal de *Le Journal* a Florencia, i segons explica, fou instigat al robo per un agent del Govern alemany. Després d'un any d'haver tingut lloc el procés, és força curiós que fins ara no s'hagi decidit a parlar; però també deu tenir-se en compte, fa observar el *Corriere della sera*, l'actitut que va adoptar en Peruggia durant els dos anys que va tenir a casa seva l'obra mestra de Vinci, refusant els 50.000 francs i a l'immunitat que oferí allavors *L'Illustration*.

Impremta Social : Santa Madrona, 21 : Vilanova i Geltrú